
Lokálne ekonomické vplyvy veľkých športových udalostí: prípadová štúdia MS 2011 v ľadovom hokeji v Bratislave

ŠTEFAN REHÁK, MICHAL ŠTOFKO

Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja, Bratislava, Slovensko (University of Economics in Bratislava, Faculty of National Economy, Department of Public Administration and Regional Development, Bratislava, Slovakia); e-mail: stefan.rehak@euba.sk

ABSTRACT **Local economic impact of big sport events: the case study of the World championship in ice hockey 2011 in Bratislava** – Hosting major sporting events has become an important instrument that brings new impulses for urban and regional development. There is a range of positive and negative impacts in the economic, social, political, and cultural domains, as well as urban regeneration and infrastructure development. This article focuses on an analysis of short-term local impacts of the World Championship in Ice Hockey 2011 in Bratislava, which was based on an extensive survey of visitor expenditures followed by input/output modelling of indirect local effect. Our survey showed that approximately 83,000 non-local visitors spent almost 11 million euros during the event. We estimated that the direct economic impact of the World Championship was 7.5 million euros, of which the largest part was spent on the sphere of hotels and restaurants. The total (direct and indirect) economic impact of visitor spending was 13.6 million euros. Moreover, another 104 million euros was an additional economic impact of related local investments in the sports infrastructure.

KEY WORDS impact studies – local development – local economic impact – WC 2011 in ice hockey – Bratislava – tourism

REHÁK, Š., ŠTOFKO, M. (2016): Lokálne ekonomické vplyvy veľkých športových udalostí: prípadová štúdia MS 2011 v ľadovom hokeji v Bratislave. *Geografie*, 121, 4, 591–611.

Do redakcie došlo v ledu 2015, prijato do tisku v únore 2016.

1. Úvod

Globalizácia ekonomiky naštartovala nové možnosti konkurencie medzi mestami. Tie sa v čoraz vyššej miere stávajú aktívnymi hráčmi a snažia sa získať čo najväčšiu časť nových trhov, ktoré sú výsledkom rastu mobility ľudí a kapitálu. Jednou z možností získania nových impulzov pre rozvoj miest sa stáva usporiadanie veľkých športových, kultúrnych, či komerčných udalostí. Sú to pravidelné alebo jednorazové udalosti, ktorých trvanie je časovo obmedzené, a ktoré poskytujú spotrebiteľom spoločenské alebo voľnočasové možnosti presahujúce ich bežné zážitky (Jago, Shaw 1998). Tieto udalosti sa v literatúre najčastejšie označujú ako špeciálne udalosti (*special events*; Getz 1991; Burns Hatch, Mules 1986), veľké udalosti (*major* alebo *mega events*; Lee, Taylor 2005; Mathesson 2006) alebo značkové udalosti (*hallmark events*; Hall 2004). Ich cieľom je zvýšiť povedomie verejnosti, príťažlivosť a ziskovosť turistickej destinácie v krátkodobom alebo dlhodobom horizonte (Ritchie 1984, Hall 2004). Medzi najčastejšie skúmané udalosti patria najmä veľké športové udalosti akými sú olympijské hry, majstrovstvá sveta vo futbale, grandslam v tenise, superbowl v americkom futbale a pod.

Organizácia takýchto udalostí je spojená s vysokými verejnými investíciami, preto je dôležitou otázkou aký je ich ekonomický prínos pre hostiteľské mesto alebo region. Verejné zdroje pochádzajú (najmä) z daní miestnych obyvateľov, preto by sa mali použiť na aktivity prinášajúce rast zamestnanosti, príjmov domácností a vyššie verejné blaho. Prínosy udalostí sa kvantifikujú formou tzv. dopadových štúdií (*impact studies*), ktoré dopĺňajú tradičné finančné súvahy organizátorov o širšie vplyvy udalosti na ekonomiku.

Jednou z takýchto udalostí bolo usporiadanie Majstrovstiev sveta v ľadovom hokeji v roku 2011 v Bratislave a Košiciach. Majstrovstvá prilákali viac ako 400 tisíc divákov, čím sa zaradili medzi najväčšie športové udalosti na Slovensku v tom období. Cieľom tohto článku je analýza lokálnych ekonomických vplyvov veľkej športovej udalosti. Prvá časť článku prezentuje koncepčné a metodologické východiská kvantifikácie lokálnych ekonomických vplyvov prostredníctvom tzv. dopadových štúdií. Druhá časť článku je empirickou štúdiou krátkodobých ekonomických vplyvov MS 2011 v hokeji v Bratislave. Popisujeme metodológiu a hlavné výsledky dotazníkového prieskumu návštevníkov MS 2011. V poslednej časti analyzujeme priamy a celkový lokálny ekonomický vplyv MS na mesto Bratislava.

2. Prehľad lokálnych vplyvov veľkých športových udalostí

Veľké športové udalosti prinášajú spektrum vplyvov, spomedzi ktorých sú najvýznamnejšími sociálne, ekonomické, kultúrne a politické vplyvy a vplyvy na rozvoj infraštruktúry a mestskú regeneráciu (tab. 1).

Tab. 1 – Príklady pozitívnych a negatívnych lokálnych vplyvov veľkých športových udalostí

Oblasť	Pozitívne vplyvy	Negatívne vplyvy
Infraštruktúra a mestská regenerácia	výstavba nových (športových) zariadení rozvoj infraštruktúry (urýchlenie) mestskej regenerácie	výstavba zbytočných zariadení architektonické „znečistenie“
Sociálne vplyvy	hrdosť komunity súdržnosť komunity zvýšenie záujmu miestneho obyvateľstva o verejné veci dobrovoľníctvo a občianska participácia	pouličná kriminalita občianske nepokoje dopravné obmedzenia negatívny postoj občanov k turistom negatívny postoj turistov k občanom nespravodlivé presídlenie obyvateľstva nespravodlivé rozdelenie príjmov
Politické a kultúrne vplyvy	rast miestnych elít posilnenie kultúrnych hodnôt a identity skúsenosti s organizáciou možné interkulturálne kontakty	autoritatívne vymáhanie práv odvrátenie pozornosti od problémov komercializácia tradičných lokálnych udalostí strata lokálnej autonómie
Ekonomické vplyvy	nárast zamestnanosti nárast tržieb rozvoj podnikateľských príležitostí zlepšenie imidžu mesta a získanie medzinárodnej reputácie rast turizmu zvýšenie verejného blaha rozvoj medzi regionálnej spolupráce	dopravné zápchy, hluk a preľudnenie zadĺženie (neodôvodnený) nárast cien a nájmov nespravodlivá distribúcia verejných zdrojov strata stálych návštevníkov náklady obetovaných príležitostí vytláčanie iných investícií

Zdroj: spracované na základe Richie 1984; Hall 2004; Searle 2002; Essex, Chalkley 1998, Harril 2004; Waitt 2003; Twynam, Johnston 2004; Burbank, Andranovich, Heying 2002; Roche 1992

Najmä najväčšie športové udalosti, akými sú olympijské hry, preukázateľne prepájajú športový svet s mestskými zmenami a zanechávajú dlhotrvajúce fyzické stopy v imidži miest. Autori sa zhodujú, že rozvoj infraštruktúry a mestská regenerácia, ktoré sú výsledkom vybudovania nových športovísk a ubytovacích kapacít, sú považované za najzreteľnejšie dlhodobé prínosy veľkých udalostí pre občanov mesta (Essex, Chalkley 1998; Searle 2002; Carlsen, Taylor 2003). Celkový ekonomický prínos budovania nových športových zariadení je však determinovaný lokálnym kontextom. Ich skutočný prínos môže byť obmedzený konkurenciou už existujúcich zariadení, alebo nízkou mierou návštevnosti podujatí v regióne vo všeobecnosti (Searle 2002). Môžu mať aj negatívny vplyv, v prípade keď investície do športovísk vytláčajú potrebné investície do sociálnej infraštruktúry, akými sú školy, nemocnice alebo iné verejné zariadenia. Akademická diskusia neposkytuje presvedčivé argumenty o pozitívnych vplyvoch budovania nových zariadení, ktoré by boli vyššie ako výška verejných výdavkov na ich výstavbu. Významnejšie vplyvy možno identifikovať v prípade ak je výstavba nových športových zariadení súčasťou stratégie regenerácie mestských častí. Veľké športové udalosti preto môžu urýchliť realizáciu dlhodobých plánov mestského rozvoja, ktoré by inak ostávali bez potrebných zdrojov.

Veľké športové udalosti majú tak pozitívne ako aj negatívne vplyvy na lokálnych rezientov. Najčastejšími pozitívnymi sociálnymi vplyvmi sú rozvoj komunity (napr. jej súdržnosť, spoločná identita) a hrdosť miestneho obyvateľstva, ale aj samotný rozvoj športových aktivít obyvateľstva. Negatívne sociálne aspekty sa vzťahujú k problémom, akými sú dopravné zápchy, problémy s parkovaním, preplnenie miestnych obchodov a reštauračných zariadení. Môžu sa prejavovať aj vážnejšie problémy, akými sú vandalizmus alebo kriminalita. Rast cien v dôsledku investičných aktivít a výstavba nových zariadení núti pôvodné obyvateľstvo k ne-dobrovoľnému vysťahovaniu, čím dochádza k zmene sociálnej skladby lokálneho obyvateľstva alebo až marginalizácii určitých sociálnych skupín. Negatívnym vplyvom čelia hlavne domácnosti lokalizované v blízkosti miesta konania udalosti a tie domácnosti, ktoré nie sú ekonomicky zainteresované na turizme (Harril 2004). Tieto aspekty môžu ovplyvniť postoje lokálneho obyvateľstva k turistom a cestovnému ruchu vo všeobecnosti (Fredline, Faulkner 2001; Small, Edwards, Sheridan 2005). Treba však upozorniť, že vnímanie športových udalostí miestnym obyvateľstvom sa pred konaním udalosti a po nej mení (Waitt 2003; Twynam, Johnston 2004) a je často negatívnejšie pred jej uskutočnením. Prerozdelenie výnosov je v spoločnosti nerovnomerné a môže prispieť k zvýšeniu sociálneho napätia. Ako konštatuje Hall (2004), čisté náklady z konania udalosti ďaleko prevážia akékoľvek čisté zisky, okrem potenciálnych politických a ekonomických ziskov miestnych elít.

Organizovanie veľkých udalostí sa stáva dôležitým nástrojom lokálneho ekonomického rozvoja. Preto samotná udalosť ovplyvňuje aj dizajn a realizáciu lokálnej rozvojovej politiky a politický systém v meste (Burbank, Andranovich, Heying 2002; Roche 1992). Lokálne vlády považujú usporiadanie veľkých športových udalostí za záležitosť prestíže, snažia sa ukázať mesto externému svetu v čo najlepšej forme a vyžadujú všeobecnú účasť a angažovanosť obyvateľov a firiem. Organizovanie takýchto podujatí sa však zneužíva na odvrátenie pozornosti od niektorých lokálnych problémov. Rozhodovanie o realizácii veľkých udalostí je prevažne autokratické a vychádza z vôle a moci politických lídrov a alebo mestských elít. Lokálni politici označujú kritikov takýchto udalostí ako takých, ktorí nie sú patriotickí a sú principiálne proti udalosti. Miestni obyvatelia majú iba zriedka možnosť priamo vstúpiť do procesu rozhodovania a sú často iba ex post informovaní o rozhodnutiach. Zvyčajne sa tak deje v neskorších fázach realizácie, kedy je už príliš neskoro na uskutočnenie zmien. Veľké udalosti prinášajú tak pozitívne ako aj negatívne kultúrne vplyvy. Medzi pozitívne patria intenzívnejšie interkultúrne kontakty, naopak negatívne sa prejavujú v degenerácii tradičných kultúrnych hodnôt a ich komercializácii.

Nakoniec ekonomické vplyvy spočívajú v raste príjmov, zamestnanosti a rozvoji podnikateľských príležitostí v meste. Tieto vplyvy vychádzajú hlavne zo zvýšeného dopytu, ktorý je výsledkom nárastu počtu turistov počas trvania udalosti.

Zlepšenie pozitívneho imidžu mesta ako turistickej destinácie môže vyústiť aj do zvýšenia návštevnosti mesta v dlhodobom horizonte. Medzi hlavné negatívne vplyvy môžeme zahrnúť zadlženie, vytlačanie iných investícií, náklady obetovaných príležitostí, rast cien a negatívne náklady vyvolané dopravnými zápchami, hlukom a preľudnením.

3. Metodické východiská kvantifikácie lokálnych vplyvov

Veľké športové udalosti generujú v meste (regióne) dodatočný dopyt, ktorý prináša vyššie príjmy lokálnym firmám, vyššie mzdy lokálnych domácností a vyššiu zamestnanosť, čo vyúsťuje do ekonomického rastu skúmaného mesta, alebo regiónu. Prevažná väčšina štúdií sa zameriava na skúmanie dodatočného dopytu, ktorý bol vyvolaný výdavkami návštevníkov športovej udalosti. Za najspoľahlivejší zdroj údajov o výdavkoch sa považuje dotazníkový prieskum návštevníkov udalosti, prostredníctvom ktorého sa zisťuje štruktúra návštevníkov, výška a štruktúra výdavkov realizovaných v mieste konania udalosti. Keďže veľké udalosti navštevujú zvyčajne skupiny turistov (rodiny, priatelia), ktorí zvyknú mať niektoré výdavky spoločné (napr. doprava), tak sa odporúča realizovať prieskum a kvantifikovať výdavky za skupiny návštevníkov (Frechtling 2006; Crompton, Lee, Shuster 2001).

Autori upozorňujú na niekoľko kľúčových momentov dopadových štúdií, ktorých zanedbanie spôsobuje vysoké precenenie vplyvov (Crompton 1995; Crompton, Lee, Shuster 2001; Matheson 2006; Gelan 2003; Armstrong, Taylor 2000; Frechtling 2006; Mills, Rosentraub 2013). Autori štúdií ekonomického vplyvu striktnie zamietajú najmä stotožňovanie hrubých výdavkov návštevníkov s ekonomickým prínosom udalosti (pozri napr. Crompton 1995; Baade, Matheson 2004; Lee, Taylor 2005). Ekonomickým prínosom sú iba tie výdavky, ktoré boli jednoznačne vynaložené v súvislosti s konaním skúmanej športovej udalosti, teda iba tie, ktoré by inak v regióne (meste) neboli realizované. Prvým metodologickým krokom je preto vylúčenie výdavkov rezidentov, ktorých výdavky sa nezapočítavajú do ekonomického vplyvu¹ (teda rozdelenie návštevníkov na rezidentov a turistov) a špecifikovanie, ktoré výdavky sa budú považovať za lokálne. Základom je preto dôsledné vymedzenie geografickej oblasti, ktorá je predmetom výskumu (bližšie pozri napr. Frechtling 2006). Medzi lokálne výdavky sa započítavajú iba tie výdavky, ktoré návštevníci vynaložia v prevádzkach lokalizovaných v určenej geografickej oblasti.

Dôležitým je odhadnutie podielu výdavkov skupiny návštevníkov označovaných ako *time switchers*, teda tých, ktorí sa chystali navštíviť mesto v inom čase,

¹ Niektoré štúdie s týmto prístupom polemizujú (pozri napr. Gelan 2003).

ale upravili termín návštevy kvôli športovej udalosti. Ich výdavky by preto boli vynaložené aj tak, ale v inom čase, a teda sa nezapočítavajú v plnej výške do vplyvu udalosti. Ďalej ide o príležitostných návštevníkov (*casuals*), teda návštevníkov podujatia, ktorí boli v meste za iným účelom, ale navštívili aj športovú udalosť. Posledným problémom, je zvyčajne zanedbávanie kontroly významu efektu vytlačania (*displacement effect*). Ten sa vyskytuje najmä v prípadoch populárnych turistických destinácií, kde masívny príchod športových fanúšikov znamená obsadenie kapacít, ktoré sú zvyčajne v tom období využívané inými turistami. Brännäs, Nordström (2006) zistili, že aj keď zvyčajne dochádza k efektu vytlačania, udalosti majú pozitívny vplyv v prípade ak sa predĺži priemerný počet prenocovaní.

Posledným okruhom je určenie multiplikačného efektu. Ten predstavuje proces, prostredníctvom ktorého počiatočné výdavky návštevníkov vyvolajú ďalšie kolá výdavkov v meste (regióne). Komplikovanejšie analýzy lokálnych ekonomických vplyvov veľkých udalostí sa opierajú najčastejšie o *input-output* (I-O) modely (pozri napr. Lee, Taylor 2005) a *computable general equilibrium* (CGE) modely (napr. Dwyer, Forsyth, Spurr 2006).² Výdavky návštevníkov v modeloch predstavujú príjmy z exportu služieb v oblasti cestovného ruchu (ubytovanie, stravovanie, doprava, zábava a pod). Vyšší dopyt v odvetví cestovného ruchu generuje zvýšený dopyt u ich dodávateľov a vyvoláva nepriame vplyvy. Nakoniec indukované vplyvy predstavujú dodatočný nárast výdavkov všetkých lokálnych domácností, ktoré sú vyvolané ich vyššími príjmami. Celkový vplyv udalosti je potom výsledkom priamych vplyvov vynásobených multiplikátorom príslušných odvetví v regióne. Výška multiplikátora závisí od hraničného sklonu k importu a hraničného sklonu k spotrebe. Veľkosť definovanej oblasti ovplyvňuje hraničný sklon k spotrebe lokálnych tovarov, teda hraničný sklon k importu je v malej ekonomike väčší ako vo väčšej oblasti. Na lokálnej úrovni je určenie výšky multiplikátora komplikovaný a problematický proces, pretože veľmi často nie je dostatok štatistických údajov pre jeho výpočet. Navyše *input-output* tabuľky predpokladajú fixné výmenné relácie v ekonomike a údaje sú zväčša zastarané.

4. Prípádová štúdia: Lokálne ekonomické vplyvy MS 2011 v ľadovom hokeji v Bratislave

4.1. Použité metódy a zber údajov

Výskumným cieľom bolo kvantifikovať objem a štruktúru dodatočnej produkcie, ktorá vznikla v súvislosti s uskutočnením Majstrovstiev sveta 2011 v ľadovom

² Prehľad jednotlivých modelov používaných v štúdiách vplyvu pozri Schaffer 1999.

Tab. 2 – Základné údaje o dotazníkovom prieskume

Typ dotazníku	Počet získaných dotazníkov	Počet respondentov
Záznamový dotazník	2 619	9 041
Výdavkový dotazník (pre nerezidentných návštevníkov)	736	2 503

hokeji v Bratislave (ďalej MS 2011).³ Ekonomický vplyv MS 2011 sme skúmali prostredníctvom zisťovania výdavkov návštevníkov MS, teda hodnotili sme krátkodobé lokálne vplyvy. Aby lokálne firmy uspokojili dodatočný dopyt návštevníkov museli vyprodukovať tovary a služby a táto dodatočná produkcia predstavuje ekonomický rast, ktorý kvantifikujeme v tomto článku. S využitím input-output analýzy uskutočňujeme aj analýzu nepriamych vplyvov MS. Na základe sekundárnych údajov analyzujeme aj priame a nepriame vplyvy ďalších výdavkov spojených s organizáciou MS 2011 akými sú investície na rekonštrukciu zimného štadióna a organizačné výdavky a odhadujeme negatívne efekty, ktoré celkové ekonomické prínosy znižujú.

Pre účely dotazníkového prieskumu sme návštevníka MS 2011 definovali ako diváka, ktorý sleduje zápas na štadióne. Majstrovstvá sveta 2011 patria z hľadiska metodiky analýzy ekonomických vplyvov medzi tzv. *gated events*, teda také udalosti, v ktorých návštevníci prechádzajú vstupnou bránou. V našom prípade je možné jednoznačne identifikovať návštevníkov udalosti na základe vstupu na štadión. Predpokladáme, že prevažná väčšina návštevníkov majstrovstiev sveta sa zúčastnila sledovania zápasu na štadióne.

Zber údajov prebiehal prostredníctvom dotazníkového prieskumu návštevníkov zápasov MS 2011 v čase od 29. apríla do 15. mája 2011. Celkove 37 vyškolených anketárov uskutočňovalo prieskum na každom z 32 zápasov, počas 1,5 hodiny pred vstupom divákov na štadión. Výber respondentov bol na základe náhodného výberu n -tého okoloidúceho, pričom n bolo definované podľa počtu anketárov na zápase a očakávaného počtu divákov na zápase. Prebiehali dva súbežné dotazníkové prieskumy. Prostredníctvom tzv. záznamového dotazníka sme zisťovali charakteristiku návštevníkov MS 2011 (bydlisko, veľkosť skupiny, štruktúru skupiny...). Celkove sme získali 2 619 záznamových dotazníkov, čo predstavuje vzorku 9 041 respondentov (tab. 2). Záznamové dotazníky slúžili k projekcii štruktúry účastníkov na každom zápase a obsahovali základné informácie o danom anketovanom návštevníkovi, resp. skupine návštevníkov. Približne každý tretí respondent bol oslovený na podrobnejší prieskum štruktúry výdavkov. Pomocou týchto dotazníkov sme sledovali výdavky návštevníkov, spôsob dopravy, ubytovania,

³ Paralelne prebiehal prieskum aj na zápasoch v Košiciach. Výsledky prieskumu sú publikované v článku Šebová, Džupka 2013.

dôvody návštevy, spokojnosť návštevníkov a osobnostné charakteristiky návštevníka (vek, pohlavie). Získali sme 736 výdavkových dotazníkov od nerezidentných návštevníkov (2 503 respondentov). Prieskum prebiehal na skupinách návštevníkov, ktorí prišli spoločne na zápas, preto je počet respondentov vyšší ako počet získaných dotazníkov.

Pre výpočet výšky výdavkov návštevníkov sme vychádzali z upraveného najčastejšie používaného Stynesovho modelu (1998) vplyvov udalostí, ktorý počíta výdavky jednotlivých segmentov návštevníkov na základe nasledujúceho vzťahu:

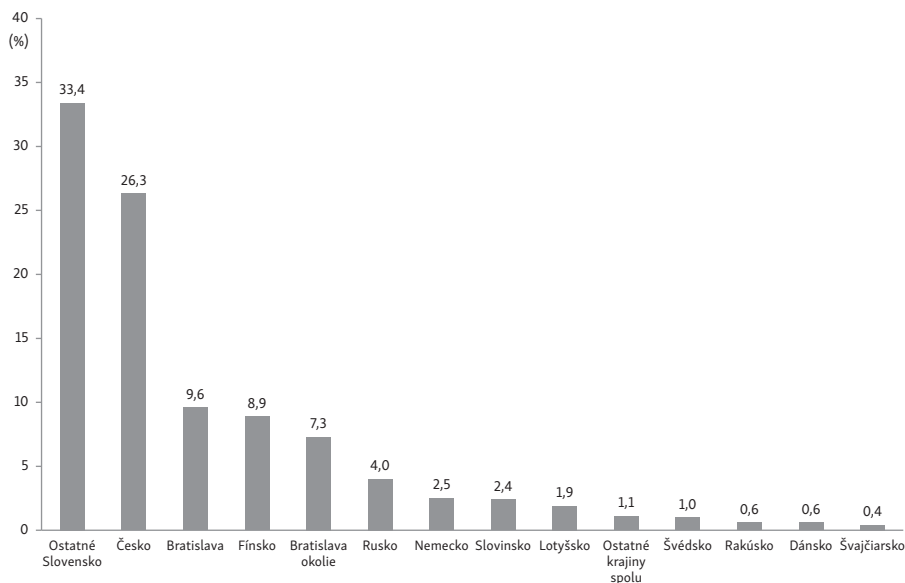
$$S_j = N \sum_{i=1}^m M_i \times S_{ij}$$

Vo vzorci predstavuje očakávané celkové výdavky na výdavkovú kategóriu j , N predstavuje počet nerezidentných návštevníkov, M_i predstavuje podiel i -teho segmentu návštevníkov na celkovom počte návštevníkov a S_{ij} predstavuje priemerné očakávané výdavky i -teho segmentu návštevníka na výdavkovú kategóriu j .

Geografickú oblasť relevantnú pre náš výskum sme definovali ako mesto Bratislava. Za lokálne výdavky sme teda považovali iba výdavky realizované v Bratislave. Keďže návštevníci MS predstavujú z pohľadu štruktúry a výšky výdavkov nehomogénnu skupinu, rozdelili sme ich do štyroch segmentov: návštevníci z okolia Bratislavy (bývajúci mimo Bratislavy, ale pracujúci v Bratislave), návštevníci zo Slovenska, návštevníci z Česka a zahraniční návštevníci. Toto rozdelenie zároveň berie do úvahy priestorovú distribúciu návštevníkov, z pohľadu blízkosti bydliska návštevníka k lokalite športovej udalosti. Výdavky sme v dotazníkovom prieskume rozdelili do 15 kategórií, ktoré sme v neskoršej fáze výskumu priradili k jednotlivým odvetviám. Keďže nebolo možné jednoznačne určiť, či výdavky na vstupenky predstavujú príjem lokálnej ekonomiky (kvôli nejednoznačným informáciám o rozdelení príjmov z predaja lístkov organizátorov a vysokému podielu čierneho trhu s lístkami), vo vyhodnotení prieskumu sme túto kategóriu neanalyzovali.

Podiel návštevníkov, ktorí zmenili termín návštevy Bratislavy kvôli MS 2011 (*time switchers*) sme v prieskume zisťovali otázkou *Plánovali ste navštíviť Bratislavu v priebehu tohto polroka a zmenili ste termín návštevy kvôli MS 2011 v hokeji?* Respondenti, ktorí zmenili termín návštevy Bratislavy kvôli MS 2011 sa nezapočítavali do celkového vplyvu MS. Návštevníkov, ktorí kombinovali viaceré dôvody návštevy Bratislavy (*casuals*) sme identifikovali otázkami *Sú MS 2011 v hokeji jediným dôvodom vašej návštevy Bratislavy? Ak nie, aká je dôležitosť MS 2011 v hokeji spomedzi zo všetkých dôvodov navštíviť Bratislavu?* (v rámci stupnice 0 – bez významu, až po 10 – jediný

⁴ Napr. ak mali Majstrovstvá sveta v ľadovom hokeji 2011 priemernú úroveň dôležitosti v segmente zahraničných turistov úroveň 8 (v rámci stupnice 0 – bez významu, až po 10 – jediný dôvod), tak sa priemerné výdavky zahraničných turistov znížili na úroveň 80 % pôvodnej hodnoty.

Obr. 1 – Geografické zloženie unikátnych návštevníkov (% z celkového počtu návštevníkov MS)

dôvod). Ak návštevníci kombinovali viaceré dôvody návštevy Bratislavy, tak sa výška priemerných výdavkov príslušného segmentu turistov upravila podľa priemernej hodnoty odpovede respondentov.⁴

4.2. Charakteristika návštevníkov MS 2011 v Bratislave

Majstrovstvá sveta v ľadovom hokeji patria k menším športovým udalostiam, s počtom divákov pod 500 tisíc, čo je približne polovica počtu divákov futbalových majstrovstiev Európy, a nedosahuje veľkosť najväčších športových udalostí ako majstrovstvá sveta vo futbale (viac ako 3 mil. divákov) alebo olympijské hry (viac ako 6 mil.). Zápasy 75. šampionátu Majstrovstiev sveta v hokeji 2011 v dňoch 29. apríla do 15. mája 2011 videlo celkom 406 704 divákov, z toho 291 227 v Bratislave a 115 477 v Košiciach. Priemerná návštevnosť na jednom zápase bola 7 264 divákov. V priamom predaji bolo predaných 316 229 vstupeniek, z toho na zápasy v Bratislave to bolo 238 078 lístkov.⁵ Keďže návštevníci sa zúčastňovali viacerých zápasov, počet divákov na zápasoch a skutočný počet návštevníkov MS bol významne odlišný. Dotazníkový prieskum ukázal, že diváci navštívili najčastejšie dva

⁵ Údaje organizačného výboru MS 2011 a IIHF.

alebo tri zápasy, pričom celkový priemer bol 2,7 zápasu na jedného návštevníka. To znamená, že počet tzv. unikátnych návštevníkov bol 89 775. Geografická štruktúra unikátnych návštevníkov je znázornená v nasledujúcom grafe (obr. 1).

Počet nerezidentných návštevníkov bol 83 413, čo je 90,4 % návštevníkov MS 2011. Z okolia Bratislavy bolo 7,3 % a z ostatných častí Slovenska 33,4 % všetkých návštevníkov. Zahraničných návštevníkov bolo spolu 43 753 (49,2 %), z toho najväčšia skupina boli Česi, ktorí tvorili 26,3 % z celkového počtu návštevníkov (celkom 25 915 unikátnych návštevníkov). Veková štruktúra návštevníkov ukazuje, že najvyšší počet návštevníkov bol v kategórii medzi 20 až 30 rokov (35,2 %) a 30 až 40 rokov (30,8 %). Návštevníci do 40 rokov tvorili viac ako dve tretiny z celkového počtu návštevníkov. Väčšinu návštevníkov predstavovali muži, s podielom 79 % na celkovom počte návštevníkov, podiel žien bol 21 %.

4.3. Analýza výdavkov nerezidentných návštevníkov MS 2011

Hlavná časť prieskumu sa zameriavala na kvantifikáciu výdavkov nerezidentných návštevníkov MS 2011. Náš prieskum ukázal, že návštevníci MS 2011 spolu minuli v Bratislave 10,7 mil. EUR. Približne 61,6 % celkových výdavkov realizovali návštevníci zo zahraničia, ktorí minuli v Bratislave 6,6 mil. Eur. Výdavky návštevníkov z Česka tvorili 19,6 % celkových výdavkov a dosiahli hodnotu 2,1 mil. Eur. Hoci návštevníci zo Slovenska tvorili najväčšiu časť návštevníkov MS, ich výdavky tvorili iba 16,2 % celkových výdavkov. To ukazuje, že hlavné príjmy mesta z organizácie majstrovstiev sveta generovali prevažne zahraniční návštevníci. Zahraničný návštevník minul v Bratislave za celý pobyt v priemere 370 Eur, návštevníci zo Slovenska 52 Eur, návštevníci z okolia Bratislavy 49 Eur a návštevníci z Česka 81 Eur (tab. 3).

Prevažná väčšina výdavkov (75 %) bola realizovaná v meste Bratislava, hoci nezanedbateľná suma výdavkov bola realizovaná aj mimo Bratislavy. Podrobná analýza štruktúry výdavkov návštevníkov MS 2011 v Bratislave ukázala, že najväčšiu časť predstavovali výdavky na ubytovanie, ktoré tvorili 37 % celkových výdavkov návštevníkov. Na základe prieskumu sme zistili, že z celkového počtu návštevníkov prenocovalo v Bratislave 39,3 % návštevníkov. Iba malá časť návštevníkov prenovala mimo Bratislavy, najčastejšie vo Viedni a mestách a obciach v blízkosti Bratislavy. Najviac návštevníkov prenovala v hoteloch (51,1 %), pomerne veľká skupina návštevníkov (21,7 %) v neplatennej forme ubytovania (u známeho alebo u rodiny). Priemerná hodnota počtu prenocovaní v Bratislave v prípade zahraničných návštevníkov bola 3,4. Slovenskí návštevníci v prípade, že v Bratislave prenovali, využívali predovšetkým prenocovanie u známych alebo rodiny, resp. inú neplatenú formu ubytovania. Výdavky v reštauráciách a v rýchlych občerstvení dosiahli výšku 20 % celkových výdavkov návštevníkov. Tretou najväčšou

Tab. 3 – Hrubé výdavky návštevníkov v Bratislave a mimo Bratislavu

Pôvod návštevníka	Počet návštevníkov	Výška výdavkov realizovaných v Bratislave	Priemerné výdavky návštevníka
Okolie Bratislavy	6 159	299 tis. Eur	49 Eur
Ostatné Slovensko	33 501	1 734 tis. Eur	52 Eur
Zahranie (mimo Česka)	17 838	6 593 tis. Eur	370 Eur
Česko	25 915	2 086 tis. Eur	81 Eur
Spolu	83 413	10 711 tis. Eur	128 Eur

kategóriou boli výdavky v baroch a kluboch 12 %. Nezanedbateľnou položkou boli výdavky na suveníry (9 %). Na druhej strane pomerne malou položkou boli iné nákupy v obchodoch a nákupy odevov, čo ukazuje, že návštevníci MS preferovali skôr zábavu ako nákupy. Keďže zahraniční návštevníci strávili v Bratislave dlhšiu dobu ich výdavky dominovali takmer vo všetkých kategóriách. Výnimku tvorili výdavky na parkovanie, kde prevažná časť výdavkov boli návštevníci zo Slovenska a z Česka.

4.4. Priame lokálne ekonomické vplyvy MS 2011

Ako sme spomínali v úvode príspevku, čistý ekonomický vplyv športovej udalosti je nižší ako suma lokálne vynaložených výdavkov nerezidentných návštevníkov kvôli kombinovaniu viacerých dôvodov návštevy mesta (*casuals*) a existencie návštevníkov, ktorí plánovali navštíviť mesto v inom čase (*time switchers*) a efektu vytlačania (*displacement*).

Náš prieskum ukázal na prítomnosť kombinovania viacerých dôvodov návštevy Bratislavy. Miera významu MS však pri návšteve Bratislavy bola veľmi vysoká, väčšina respondentov (83 %) odpovedala, že návšteva MS 2011 je jediný dôvod ich návštevy Bratislavy. Aj v prípade tých, ktorí kombinovali viacero dôvodov, bol význam MS pre návštevu veľmi vysoký. V škále od 0 (MS nepredstavujú žiadny dôvod) do 10 (MS sú jediný dôvod) sa hodnota pohybovala medzi 6,3 v prípade návštevníkov z okolia Bratislavy a 9,5 v prípade návštevníkov z Česka. Zároveň približne štvrtina návštevníkov prispôsobila svoju plánovanú návštevu Bratislavy konaniu MS 2011, pričom tento faktor bol najvýznamnejší v prípade návštevníkov z ostatného Slovenska (29,7 % respondentov), naopak najnižší bol v prípade návštevníkov zo zahraničia (22,4 %).

Prílev veľkého počtu návštevníkov športovej udalosti môže vyústiť do vytlačania zvyčajných turistov. Štatistické údaje cestovného ruchu mesta Bratislava ukazujú, že počet ubytovaných a aj počet prenocovaní v mesiaci máj 2011 je mierne vyšší v porovnaní s rovnakým obdobím rokov 2010 a 2012 (tab. 4). Celkový

Tab. 4 – Štatistika cestovného ruchu mesta Bratislava v mesiaci máj

	2010		2011		2012	
Slovensko						
Ubytovaní	21 199	32,3 %	22 031	28,1 %	24 524	32,5 %
Prenocovania	38 403	32,5 %	41 330	27,1 %	63 837	42,3 %
Priemerný počet prenocovaní	1,8		1,9		2,6	
Česko						
Ubytovaní	7 175	10,9 %	9 568	12,2 %	8 161	10,8 %
Prenocovania	11 701	9,9 %	14 630	9,6 %	13 358	8,9 %
Priemerný počet prenocovaní	1,6		1,5		1,6	
Ostatné účastnícke krajiny						
Ubytovaní	15 255	23,2 %	25 366	32,4 %	18 006	23,8 %
Prenocovania	27 346	23,2 %	58 645	38,5 %	31 297	20,8 %
Priemerný počet prenocovaní	1,8		2,3		1,7	
Neúčastnícke krajiny						
Ubytovaní	22 047	33,6 %	21 412	27,3 %	24 820	32,9 %
Prenocovania	40 588	34,4 %	37 864	24,8 %	42 371	28,1 %
Priemerný počet prenocovaní	1,8		1,8		1,7	
Spolu						
Ubytovaní	65 676	100,0 %	78 377	100,0 %	75 511	100,0 %
Prenocovania	118 038	100,0 %	152 469	100,0 %	150 863	100,0 %
Priemerný počet prenocovaní	1,8		1,9		2,0	

Zdroj: spracované na základe vyžiadaných údajov zo Štatistického úradu Slovenskej republiky

prírastok bol na úrovni 11 % (priemeru rokov 2010 a 2012) v prípade návštevnosti (nárast o 7 784) a 13 % v prípade počtu prenocovaní (nárast o 18 019 prenocovaní). Významnejšie sa však zmenila štruktúra ubytovaných a aj dĺžka prenocovania. Podiel ubytovaných a aj počet prenocovaní v prípade turistov z krajín, ktoré neboli účastníkom MS, významne poklesol. Naopak, štatistiky účastníckych krajín podstatne narástli, hoci v prípade Čechov a Slovákov boli hodnoty podstatne nižšie. Najvyšší nárast turistov zaznamenali Rusi a najmä Fíni, ktorých bolo 8,5násobne viac ako priemer v máji rokov 2010 a 2012. Pokles návštevnosti zaznamenali tradičné krajiny ako Poľsko, Spojené kráľovstvo ale aj Nemecko a Slovensko. Ceny ubytovania boli v druhom štvrtroku roku 2011 (48,43 Eur) vyššie o 13,2 % ako priemerné ceny ubytovania v rovnakom období rokov 2010 (44,78 Eur) a 2012 (40,79 Eur).

Pokles návštevnosti tradičných turistov bol čiastočne kompenzovaný nárastom tržieb v dôsledku vyšších cien a nárastu dĺžky prenocovania. Takisto môžeme predpokladať, že zvyčajní turisti presunuli pobyt v Bratislave na neskorší termín. Aj keď sme identifikovali efekt vytlačania (*displacement effect*), jeho výška významnejšie neovplyvnila celkové ekonomické vplyvy, a preto sme ho nezapočítali do celkového vplyvu.⁶

Tab. 5 – Prehľad priamych ekonomických vplyvov výdavkov návštevníkov MS 2011 v Bratislave (Eur)

Odvetvie Kategória výdavkov	Okolie Bratislavy	Ostatné Slovensko	Zahranície (mimo Česka)	Česko	Spolu
<i>Maloobchod okrem motorových vozidiel</i>	59 100	433 300	632 900	382 200	1 507 500
Pohonné hmoty	11 900	138 800	164 800	118 500	434 000
Potraviny v obchodoch	14 000	67 500	202 200	64 400	348 100
Suveníry	30 600	173 600	189 900	165 200	559 300
Odevy	2 600	50 400	54 000	16 700	123 700
Iné nákupy v obchodoch	—	1 300	20 300	2 200	23 800
Ostatné výdavky	—	1 700	1 700	15 200	18 600
<i>Pozemná doprava</i>	3 800	35 700	437 800	41 700	518 000
Taxíky	400	1 800	130 200	18 200	150 600
Hromadná doprava	2 400	33 900	307 600	23 500	367 400
<i>Skladové a pomocné činnosti v doprave</i>	200	5 300	4 500	4 900	14 900
Parkovanie	200	5 300	4 500	4 900	14 900
<i>Ubytovacie a stravovacie služby</i>	103 100	617 800	3 630 000	1 083 300	5 434 200
Ubytovanie	55 700	185 000	2 111 000	472 100	2 823 800
Reštaurácie a fast food	26 500	282 800	894 900	408 400	1 612 600
Výdavky v baroch a kluboch	20 900	150 000	624 100	202 800	997 800
<i>Prenájom a lízing</i>	—	200	2 100	900	3 200
Požičanie vozidla	—	200	2 100	900	3 200
<i>Športové, zábavné a rekreačné činnosti</i>	—	20 800	23 100	10 900	54 800
Iná zábava	—	20 800	23 100	10 900	54 800
Celkový priamy vplyv	166 000	1 113 100	4 730 400	1 523 900	7 532 600

Pozn.: V dôsledku zaokrúhľovania nemusia riadkové a stĺpcové súčty byť totožné.

Celkový priamy vplyv MS 2011 v Bratislave mal po zohľadnení vyššie uvedených faktorov hodnotu 7,5 mil. Eur (tab. 5). Najvyšší vplyv mali zahraniční návštevníci, ktorých príspevok predstavoval 63 % (4,7 mil. Eur), návštevníci z Česka 20 % (1,5 mil. Eur), návštevníci z ostatného Slovenska 15 % (1,1 mil. Eur) a návštevníci z okolia Bratislavy 2 % (0,2 mil. Eur).

Uskutočnenie športovej udalosti najvýznamnejšie ovplyvňuje príjmy firmami pôsobiacimi v ubytovaní a v stravovaní. Odvetvie ubytovacie a stravovacie služby získalo 72,1 % celkového ekonomického efektu MS, dodatočné tržby odvetví spolu boli vo výške 5,43 mil. Eur. V tom malo najvyšší podiel ubytovanie, ktoré tvorilo viac ako polovicu všetkých príjmov odvetvia (2,8 mil. Eur). Platby v reštauráciách a „fast food“ mali menší ako tretinový podiel (1,6 mil. Eur) a bary a kluby mali nárast príjmov takmer na úrovni 1 mil. Eur. V prípade maloobchodu to bol nárast tržieb

⁶ Je veľmi komplikované, až nemožné, spoľahlivo kvantifikovať efekt vytlačania, preto ak sa nepreukáže tento efekt ako veľmi významný (zvyčajne je významný iba v prípade veľkých udalostí ako napr. olympijské hry), zvyčajne zanedbáva v ďalšom výpočte.

o 1,51 mil. Eur, a ten sa týkal najmä príjmov z predaja suvenírov (567 tisíc Eur), pohonných hmôt (434 tisíc Eur) a potravín v obchodoch (350 tisíc Eur). V pozemnej doprave bol nárast o 518 tisíc Eur. Vplyv na ostatné odvetvia bol skôr marginálny.

4.5. Celkové ekonomické vplyvy MS 2011

Výdavky turistov vynaložené v Bratislave predstavujú dodatočný dopyt po tovaroch a službách, ktoré vyvolávajú ďalšie nepriame a indukované efekty v ekonomike. Ako sme spomínali v úvode článku, tieto efekty sa odvodzujú s využitím napr. input output analýzy, ktorá vychádza z I-O tabuliek publikovaných štatistickými úradmi. Input-output tabuľky sa na Slovensku zostrojujú na národnej úrovni, a regionalizovaním I-O matice je možné odvodiť aj model na úrovni regiónu.⁷ Pre našu analýzu sme využili FLQ metódu regionalizácie I-O matice (Flegg, Tohmo 2008), pričom sme vychádzali z I-O tabuľky publikovanej Štatistickým úradom Slovenskej republiky v roku 2010. Metodický postup regionalizácie I-O tabuľky uvádzame v Rehák a kol. (2015). Táto metóda bola empiricky použitá aj na analýzu lokálnych ekonomických vplyvov univerzít (Rehák a kol. 2015) a kultúrnych udalostí (Džupka, Šebová 2015). Následne sme odvodili multiplikátory výstupov v jednotlivých odvetviach, v ktorých turisti realizovali svoje výdavky. Multiplikátor výstupu predstavuje celkovú produkciu vrátane medzispotreby (tab. 6).

Na základe výpočtu multiplikátorov jednotlivých odvetví odhadujeme celkový vplyv na úrovni 13,56 mil. Eur. Hodnota celkového vplyvu vyjadruje celkovú dodatočnú produkciu vo všetkých odvetviach ekonomiky vrátane produkcie vyvolanej dodatočnou spotrebou domácností (*indukované vplyvy*), ktorú vyvolali priame výdavky návštevníkov MS 2011.

Hodnotu celkového ekonomického vplyvu MS 2011 v Bratislave, ktorý sme vypočítali s využitím multiplikátora výstupov, môžeme považovať za nadhodnotenú z dvoch dôvodov. Po prvé, výška multiplikátora závisí od veľkosti skúmanej ekonomiky, pričom platí, že menšie ekonomiky majú spravidla nižší multiplikátor kvôli vyššiemu sklonu k importu. V našom prípade sme počítali multiplikátory na úrovni bratislavského regiónu, hoci bol náš výskum uskutočnený na úrovni mesta Bratislava. Okrem toho, ako upozorňuje Matheson (2006) používanie multiplikátorov vypočítaných z údajov získaných v čase mimo konania udalosti

⁷ Regionalizácia I-O tabuľky vyžaduje údaje o zamestnanosti v odvetviach na úrovni divízie (dvojmiestny číselný znak) v klasifikácii NACE rev. 2.0. Tieto údaje v takejto podrobnej štruktúre nie sú dostupné na úrovni mesta Bratislava. Naše výpočty vychádzajú teda z predpokladu, že medziodvetvové vzťahy v meste Bratislava nie sú významne odlišné od medziodvetvových vzťahov bratislavského regiónu.

Tab. 6 – Prehľad priamych a celkových ekonomických vplyvov MS 2011 v Bratislave (Eur)

Odvetvie	Priamy vplyv	Multiplikátor výstupu	Celkový vplyv (nepr. a induk.)
Maloobchod okrem motorových vozidiel a motocyklov	1 507 500	1,89	2 849 175
Pozemná doprava	518 000	1,93	999 740
Skladové a pomocné činnosti v doprave	14 900	2,38	35 462
Ubytovacie a stravovacie služby	5 434 200	1,76	9 564 192
Prenájom a lízing	3 200	1,44	4 608
Športové, zábavné a rekreačné činnosti	54 800	1,99	109 052
Spolu	7 532 600		13 562 229

prináša skreslené výsledky. Medziodvetvové ekonomické vzťahy sa totiž v priebehu konania menia a rastie najmä sklon k importu.

5. Diskusia k výsledkom a širšie ekonomické vplyvy

V tomto článku sme sa sústredili na kvantifikovanie a popísanie krátkodobých ekonomických vplyvov, ktoré súvisia s výdavkami návštevníkov MS. Tieto vplyvy však nie sú jedinými ekonomickými efektmi, ktoré súvisia s organizáciou MS v Bratislave. Ďalším pridruženými výdavkami boli investície súvisiace s výstavbou športovej infraštruktúry (Zimný štadión Ondreja Nepelu) a výdavky spojené s organizáciou MS. Celková výška výdavkov na výstavbu zimného štadióna dosiahla výšku 71,2 mil. Eur (Národný kontrolný úrad 2011). Dodatočné náklady lokálnej vlády spojené s organizáciou samotných MS boli vo výške 1,43 mil. Eur (Magistrát hl. mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2011). Dodatočné lokálne ekonomické vplyvy prinášajú len tie výdavky, ktoré sú financované z externých zdrojov. Ak totiž vychádzame z rozpočtovej obmedzenosti lokálnej vlády, tak výdavky financované z jej rozpočtu znamenajú len preskupenie verejných výdavkov z ostatných výdavkových položiek. Nemožno ich považovať ani za pozitívny ani za negatívny efekt, keďže dochádza len k preskupeniu ekonomických aktivít a nie k dodatočnej zmene ich objemu. Náklady lokálnej vlády na organizáciu MS boli financované z jej rozpočtových zdrojov, tie preto nemajú vplyv na lokálnu ekonomiku. Náklady na výstavbu zimného štadióna boli financované z dotácie vlády Slovenskej republiky vo výške 40,6 miliónov Eur. Zvyšná časť vo výške 30,6 mil. Eur bola financovaná čiastočne z úveru lokálnej vlády vo výške 18,1 mil. Eur a 12,5 mil. Eur z rozpočtových zdrojov lokálnej vlády (Národný kontrolný úrad 2011). Objem investícií na výstavbu zimného štadióna financovaných z externých zdrojov (štátny rozpočet, úver mesta) vo výške 58,7 mil. Eur vyvolali dodatočnú produkciu v odvetví stavebníctvo. Multiplikátor výstupu stavebníctva má hodnotu 1,78, teda celkový nárast produkcie v dôsledku rekonštrukcie zimného štadióna bol vo výške 104,5 mil. Eur.

Tab. 7 – Ceny ubytovania v Bratislave v druhom štvrtroku 2012 (Eur)

Cena	2010	2011	2012
Priemerná cena ubytovania	44,78	48,43	40,79
Priemerná cena – domáci	32,84	34,18	26,47
Priemerná cena – zahraniční	50,77	54,53	50,27

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky (vyžiadané údaje)

Hlavná časť výskumu bola zameraná na kvantifikáciu pozitívnych ekonomických vplyvov, ako sme však ukázali na začiatku článku, športové udalosti prinášajú aj negatívne vplyvy pre miestnu ekonomiku. Tými sú napríklad náklady vyvolané dopravnými zápchami, hlukom a preľudnením, zadlžením mesta, nárastom cien, presunutím zdrojov z iných priorít, vytláčaním ostatných investícií a pod. Žiadna štúdia, ktorá by hodnotila negatívne ekonomické, sociálne alebo environmentálne aspekty MS v Bratislave nebola uskutočnená. Podľa správy bratislavského mestského zastupiteľstva nebol v priebehu MS zaznamenaný významný nárast kriminality, znečistenia, alebo dopravných zápch (Magistrát hl. mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2011). Hoci nárast ekonomických aktivít v dôsledku organizácie MS bol pravdepodobne spojený aj s nárastom negatívnych vplyvov vzhľadom na veľkosť akcie, tieto boli pravdepodobne len marginálne. Dôležitým negatívnym ekonomickým efektom bolo zvýšenie zadlženia mesta. Podľa správy Národného kontrolného úradu (2011) bolo financovanie rekonštrukcie zimného štadióna spojené s nárastom dlhu voči finančnej inštitúcii vo výške 18,1 mil. Eur. Splatenie dlhu odčerpalo finančné zdroje, ktoré by inak boli použité v lokálnej ekonomike.

Naša analýza kvantifikovala nárast ekonomickej aktivity v meste. Otázkou však je do akej miery môžeme považovať tento nárast ekonomiky za dlhodobý. Náš následný výskum ukázal, že hotely a reštaurácie majú v krátkom období obmedzené kapacity, preto prudký krátkodobý nárast dopytu vyústil do nárastu cien (tab. 7). Terénny prieskum, ktorý sme realizovali po skončení MS 2011 (Johanesová 2012) sa zamerl na hotely, reštaurácie a bary, ukázal, že pracovné miesta vytvorené v súvislosti s konaním športovej udalosti boli prevažne krátkodobého charakteru, respektíve pracovníci pracovali dlhšie ako zvyčajne. Nedošlo teda k podstatnému nárastu počtu pracovných miest v dlhšom období. Respondenti ďalej konštatovali, že aj keď ich tržby v období konania MS 2011 podstatne narástli, celkove nepociťovali vplyv na dlhodobé zvýšenie tržieb.

Dôležitým zistením je, že samotní respondenti konštatovali, že organizovanie MS prispelo k dlhodobému zlepšeniu ponuky služieb a ich kvality. Najvýznamnejšie dlhodobé vplyvy udalosti sa preto viažu k zvýšenej atraktivite Bratislavy ako medzinárodnej turistickej destinácie. Aj náš prieskum ukázal, že 52,9 % návštevníkov zo zahraničia odpovedalo, že sa plánuje vrátiť do Bratislavy v budúcnosti.

6. Závěry

Veľké športové udalosti dokážu v krátkom čase prilákať množstvo návštevníkov, čo má pozitívne vplyvy na miestnu ekonomiku. Prílev turistov najväčších udalostí akými sú olympijské hry alebo majstrovstvá sveta vo futbale sa pohybuje medzi 3–6 mil. osôb, čo vyvoláva masívny nárast tržieb odvetví v cestovnom ruchu, nárast investícií do športovísk, ubytovacích kapacít a dopravnej infraštruktúry. Prostredníctvom tzv. štúdií vplyvov je možné identifikovať a kvantifikovať hlavné prínosy udalosti. Ako sme ukázali v úvode článku, existuje široké spektrum pozitívnych aj negatívnych sociálnych, politických, kultúrnych vplyvov a vplyvov na mestskú regeneráciu, ktoré sprevádzajú veľké športové udalosti. Spomedzi všetkých sa najväčšia pozornosť venuje kvantifikovaniu ekonomických prínosov udalosti.

Náš článok sa zamerával na kvantifikovanie ekonomických vplyvov MS 2011 v ľadovom hokeji v Bratislave. Štúdie ekonomických vplyvov sú často kritizované pre ich nedostatky v použitej analýze a nesprávnej interpretácii, preto náš výskum vychádzal z najlepších skúseností s podobným typom analýz. Na základe rozsiahleho dotazníkového prieskumu sme skúmali štruktúru návštevníkov MS a kvantifikovali ich výdavky spojené s návštevou Bratislavy. Zápas majstrovstiev sveta v Bratislave celkove sledovalo na štadióne takmer 300 tisíc divákov. Skutočný počet turistov však bol oveľa nižší, náš prieskum ukázal, že spolu to bolo približne 83 tisíc nerezidentných návštevníkov, z čoho asi polovica boli návštevníci zo zahraničia, kde najväčšiu skupinu tvorili Česi. Skúmali sme 4 segmenty návštevníkov a 15 kategórií výdavkov. Ako sme upozorňovali v článku, výsledky dopadových štúdií sú veľmi často preceňované a v praxi sa zamieňajú výdavky návštevníkov s ekonomickým vplyvom udalosti. Po započítaní vplyvov kombinovania viacerých dôvodov návštevy mesta, existencie návštevníkov, ktorí plánovali navštíviť mesto v inom čase a efektu vytlačania, sme odhadli celkový priamy vplyv MS na ekonomiku Bratislavy vo výške 7,5 mil. Eur. S využitím regionálneho input-output modelu sme odhadli celkové (priame, nepriame a indukované) vplyvy vo výške 13,6 mil. Eur. Najvyšší nárast výstupov bol v odvetví ubytovacích a stravovacích služieb, ktorý predstavoval 70,5% podiel a ďalších 21 % bol podiel nárast v odvetví maloobchod. Na základe sekundárnych údajov sme analyzovali aj ekonomický vplyv pridružených výdavkov spojených s organizáciou MS 2011. Najväčšou výdavkovou položkou boli investície na rekonštrukciu zimného štadióna (71 mil. Eur) a výdavky lokálnej vlády (1,43 mil. Eur). Keďže len výdavky financované z externých zdrojov vyvolávajú dodatočnú produkciu, do analýzy sme započítali výdavky z dotácie zo štátneho rozpočtu a z úveru mesta vo výške 58,7 mil. Eur. Celkový ekonomický vplyv (priamy, nepriamy a indukovaný) pridružených výdavkov bol vo výške 104,5 mil. Eur. Hlavným negatívnym vplyvom bol nárast zadĺženia mesta vo výške 18,1 mil. Eur. Skúmaný ekonomický efekt bol prevažne krátkodobého

charakteru, keďže firmy zvyčajne nerozširovali kapacity, ale na nárast dopytu reagovali dočasným zvýšením cien a krátkodobým zamestnávaním pracovníkov, resp. predĺžením pracovnej doby existujúcich pracovníkov. Dlhodobé efekty sú spojené so zvýšením atraktivity Bratislavy ako turistickej destinácie a zlepšenie kvality poskytovaných služieb. Výsledky tejto analýzy môžu slúžiť ako podklad pre ex-ante odhady plánovaných športových udalostí v budúcnosti.

Literatúra

- ARMSTRONG, H. W., TAYLOR, J. (2000): *Regional Economics and Policy*. Cornwall. Blackwell Publishing.
- BAADE, R. A., MATHESON, V. A. (2004): The Quest for the Cup: Assessing the Economic Impact of the World Cup. *Regional Studies*, 38, 4, 343–354.
- BRÄNNÄS, K., NORDSTRÖM, J. (2006): Tourist accommodation effects of festivals. *Tourism Economics*, 12, 2, 291–302.
- BURBANK, M. J., ANDRANOVICH, G., HEYING, CH. H. (2002): Mega – Events, Urban Development, and Public Policy. *The Review of Policy Research*, Fall 2002, 19, 3, 180–202.
- BURNS, L.-P. A., HATCH, J., MULES, F. J. (1986): *The Adelaide Grand Prix: The Impact of a Special Event*. Adelaide: The Centre for South Australian Economic Studies.
- CARLSEN, J., TAYLOR, A. (2003): Mega Events and Urban Renewal: The Case of the Manchester 2002 Commonwealth Games. *Event Management*, 8, 15–22.
- CROMPTON, J. L. (1995): Economic Impact Analysis of Sport Facilities and Events: Eleven Sources of Misapplication. *Journal of Sport Management*, 9, 14–35.
- CROMPTON, J. L., LEE, S., SHUSTER, T. (2001): A Guide for Undertaking Economic Impact Studies: The Springfest Example. *Journal of Travel Research*, 40, 79–87.
- DWYER, L., FORSYTH, P., SPURR, R. (2006): Assessing the Economic Impacts of Events: A Computable General Equilibrium Approach. *Journal of Travel Research*, 45, 59–66.
- DŽUPKA, P., ŠEBOVÁ, M. (2016): Local Economic Impact of the White Night Festival in Košice. *E+M Ekonomie a Management (v tlači)*.
- ESSEX, S., CHALKLEY, B. (1998): Olympic Games: catalyst of urban change. *Leisure Studies*, 17, 187–206.
- FLEGG, A. T., TOHMO, T. (2008): *Regional Input–Output Models and the FLQ Formula: A Case Study of Finland*. Bristol. Department of Accounting, Economics and Finance, Bristol Business School, University of the West of England.
- FRECHTLING, D. C. (2006): An Assessment of Visitor Expenditure Methods and Models. *Journal of Travel Research*, 45, 1, 26–35.
- FREDLINE, E., FAULKNER, B. (2001): Variations in Residents' Reactions to Major Motorsport Events: why residents perceive the impacts of events differently. *Event Management*, 7, 2, 115–125.
- GELAN, A. (2003): Local Economic Impact. *The British Open*. *Annals of Tourism Research*, 30, 2, 406–425.
- GETZ, D. (1991): *Festivals, special events, and tourism*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- HALL, C. M., (2004): The definition and analysis of hallmark tourist events. *Geography of Tourism and Recreation*, 19, 3, 263–268.

- HARRIL, R. (2004): Residents' Attitudes toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning. *Journal of Planning Literature*, 18, 1, 1-16.
- JAGO, L. K., SHAW, R. N. (1998): Festival Management and Event Tourism, 5, 1-2, 21-32.
- JOHANESOVÁ, L. (2012): Dopadová štúdia vplyvu MS v ľadovom hokeji na mesto Bratislava. Diplomová práca. Ekonomická univerzita v Bratislave.
- LEE, S., TAYLOR, T. (2005): Critical reflections on the economic impact assessment of a mega-event: the case of 2002 FIFA World Cup. *Tourism Management*, 26, 595-603.
- MAGISTRÁT HL. MESTA SLOVENSKEJ REPUBLIKY BRATISLAVY (2011): Vyhodnotenie Majstrovstiev sveta v ľadovom hokeji 2011 z pohľadu hl. m. SR Bratislavy. Materiál na rokovanie mestského zastupiteľstva dňa 30. 6. 2011, http://www.bratislava.sk/MsZ/Archiv/MsZ_11_09_07/Bod_05_hokej/Hokej.pdf (25. 11. 2015).
- MATHESON, V. A. (2006): Mega-Events: The effect of the world's biggest sporting events on local, regional, and national economies. College of the Holy Cross, Department of the Economics Faculty Research Papers, Paper 06-10.
- MILLS, B. M., ROSENTRAU, M. S. (2013): Hosting mega-events: A guide to the evaluation of development effects in integrated metropolitan regions. *Tourism Management*, 34, 238-246.
- NÁRODNÝ KONTROLNÝ ÚRAD (2011): Správa o výsledku kontroly financovania rekonštrukcie Zimného štadióna Ondreja Nepelu v Bratislave z prostriedkov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky a prostriedkov hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislava, https://www.nku.gov.sk/documents/10157/21308/sprava_zson.pdf (25. 11. 2015).
- REHÁK, Š. a kol. (2015): Lokálne ekonomické vplyvy univerzít. Ekonom, Bratislava.
- RITCHIE, J. B.-R. (1984): Assessing the impact of hallmark events: conceptual and research issues. *Journal of Travel Research*, 23, 1, 2-11.
- ROCHE, M. (1992): Mega-events and urban policy. *Annals of Tourism Research*, 21, 1, 1-19.
- SCHAFFER, W. (1999): Regional Impact Models. In: Loveridge, S. (ed.): *The Web Book of Regional Science*. Regional Research Institute, West Virginia University, Morgantown, www.rrri.wvu.edu/web_book.
- SEARLE, G. (2002): Uncertain Legacy: Sydney's Olympic Stadiums. *European Planning Studies*, 10, 7, 845-860.
- SMALL, K., EDWARDS, D., SHERIDAN, L. (2005): A Flexible Framework for Evaluating the Socio-cultural Impacts of a (Small) Festival. *International Journal of Event Management Research*, 1, 1, 66-77.
- STYNES, D. (1998): Guidelines for measuring tourism spending. East Lansing, MI: Department of Park, Recreation and Tourism Resources, Michigan State University.
- ŠEBOVÁ, M., DŽUPKA, P. (2013): Meranie ekonomického a finančného vplyvu majstrovstiev sveta v hokeji 2011 na mesto Košice. In: *E + M Ekonomie a Management*, 10, 2, 41-53.
- TWYNAM, G. D., JOHNSTON, M. (2004): Changes in Host Community Reactions to a Special Sporting Event. *Current Issues in Tourism*, 7, 3., 242-261.
- WAITT, G. (2003): Social Impact of Sydney Olympics. *Annals of Tourism Research*, 30, 1, 194-215.

SUMMARY

Local economic impact of big sport events: the case study of the World championship in ice hockey 2011 in Bratislava

Hosting major sporting events has become an important instrument that brings new impulses for local economic development of the host city. A range of positive and negative impacts in the economic, social, political, and cultural domains are accompanied with sporting event organisation. In addition, there are also impacts related to urban regeneration and infrastructure development. Most economic impact studies are based on a quantification of the additional demand associated with the event. Additional demand is mainly represented by expenses of non-local visitors and investments in the sphere of construction of sports infrastructure. Visitor spending generates further indirect and induced impacts that could be quantified by input and output or CGE models.

The research aimed to quantify the size and structure of the additional production in the city of Bratislava associated with the organization of the 2011 Ice Hockey World Championship in Bratislava. We have used an extensive questionnaire survey of visitor expenditures during the event with approximately 9,000 respondents. The total number of visitors was estimated at 89,000, 90.4% of whom were non-local visitors. Non-local visitors spent 10.7 million euros, of which 61.6% were expenditures by foreign visitors (Czechia excluded), 19.6% by visitors from Czechia, and the rest were expenditures of Slovak visitors from outside Bratislava. While excluding the expenditures of visitors who combined several reasons for visiting Bratislava (casuals) and the visitors who adjusted the time of their stay in Bratislava due to the event (*time switchers*), we estimated the net direct impact of visitors spending at 7.5 million euros. Using a regional input/output model we have calculated the total (direct, indirect and induced) effect of visitor spending, which was 13.6 million euros. A major part of the impact appeared in the accommodation and food service industry (71%) and in retail trade (21%).

Based on secondary data, we have analysed the direct and indirect effects of associated expenses related to the organization of the World Championship. The largest part of expenditures accounted for investments in the reconstruction of the arena (71 million euros) and expenditures of the local government (1.43 million euros). As only expenditures financed from external sources are considered to cause some additional economic activity, we counted only the part of the expenditure financed from the subsidies from the national government and from a commercial loan in the amount of around 58.7 million euros. With regional input/output modelling we have quantified the total associated economic impact, amounting to 104.5 million euros. A negative economic impact is mainly related with the growth of the city's indebtedness (18.1 million euros).

Visitor expenditures have mostly short-term effects. The increase in economic activity during the World Championship was not associated with any substantial increase in accommodation capacities or creation of new jobs. In the short run, hotels responded by increasing prices and restaurants by extra work of the existing staff rather than by increasing accommodation capacities and creation of new full-time jobs. Significant long-term impacts may be associated with an increase in the attractiveness of Bratislava as a tourist destination and modernization of the sports infrastructure in the city.

Fig. 1 Geographical composition of unique visitors (% of total number of visitors). Legend of X axis: rest of Slovakia, Czechia, Bratislava, Finland, Bratislava surroundings, Russia, Germany, Slovenia, Latvia, other countries total, Sweden, Austria, Denmark, Switzerland. Y axis: share of visitors. Source: own elaboration.

POĎAKOVANIE

Autori by touto cestou chceli poďakovať Dr. h. c. prof. Ing. Rudolfovi Sivákovi, PhD. rektorovi EU v Bratislave, prof. Ing. Jánovi Lisému, PhD., dekanovi Národohospodárskej fakulty a študentom piateho ročníka odboru verejná správa a regionálny rozvoj na Národohospodárskej fakulte EU, za účasť a podporu na realizácii terénneho výskumu. Poďakovanie rovnako patrí doc. Ing. Petrovi Džupkovi, Ph.D. a Ing. Miriam Šebeovej, Ph.D. (EF TU v Košiciach), ktorí realizovali paralelný výskum v Košiciach, a doc. Ing. Petrovi Džupkovi, Ph.D. za regionalizáciu národnej *input-output* matice a výpočet regionálnych multiplikátorov.